

МОДЕЛІ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Статтю присвячено дослідженню моделей молодіжної політики в країнах Європейського Союзу, становленню ефективних відносин між державою та молоддю, висвітлюється питання залучення молодого покоління до участі в політичних процесах у країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: Європейський Союз, молодь, молодіжні організації, молодіжна політика, політизація, політичний процес.

Статья посвящена исследованию моделей молодежной политики в странах Европейского Союза, становлению эффективных отношений между государством и молодежью, освещается вопрос привлечения молодого поколения к участию в политических процессах в странах Европейского Союза.

Ключевые слова: Европейский Союз, молодежь, молодежные организации, молодежная политика, общественная активность, политический процесс.

The article is devoted to the analysis of youth policy models in the European Union, the establishment of effective relations between the state and young people; it highlights the issues of involving younger generation to participate in the political process in the European Union.

Key words: European Union, young people, youth organizations, youth policy, social activity, the political process.

Постановка проблеми. Практика останніх десятиліть переконливо доводить, що в світі, який постійно змінюється, політична, економічна і соціальна перевага буде у тих суспільств, що змогли накопичити і забезпечити ефективне використання інтелектуальних ресурсів та інноваційного потенціалу, головним носієм якого є саме молоде покоління.

На початку XXI століття підвищився інтерес до вивчення проблем молоді в більшості країн Європи, що починаючи з другої половини XX століття обрали стратегію співпраці з молодим поколінням у форматі молодіжних об'єднань за інтересами. Крім того, така співпраця зосереджувалась у вирішенні як власних внутрішніх проблем, так і зовнішніх проблем у форматі спільних рішень з Європейським Союзом.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження наявних наукових розробок зазначеної проблеми свідчить, що питання дослідження моделей молодіжної політики та залучення молоді до участі в політичних процесах як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу є досить актуальною та багатоаспектною проблемою, яка привертає увагу багатьох іноземних та вітчизняних державних діячів, науковців. До наукових досліджень присвячених цьому питанню варто віднести, насамперед, праці таких авторів, як: Г. Алтинбекової, З. Бжезинського, С. Безклетного, Ю. Галабурди, М. Кербаль, Г. Коваль, В. Куліка, О. Мелешкіної, О. Овчара, Н. Паніна, Е. Пардусь, Д. Роша, В. Соколова, С. Сороки, Р. Сторожук, А. Счізеротто, С. Такера, Р. Томсона, В. Ярошенко тощо.

Невирішені аспекти проблеми, яким присвячується стаття. Зважаючи на глибокі традиції

співпраці державних органів з молоддю в Україні, особливо актуальним є вивчення досвіду саме європейських країн щодо визначення ролі молодіжних організацій у політичних процесах та аналізу моделей молодіжної політики в цих країнах. Державна молодіжна політика в Україні на сьогодні не в повній мірі реагує на потреби молодого покоління. Тому, важливим є переосмислення та адаптація найбільш вдалих і передових зарубіжних технологій і методів роботи з молоддю, аналіз взаємодії суспільних і державних структур у вирішенні спільних проблем. Саме тому постає необхідність у змістовному дослідженні й аналізі європейського досвіду моделей молодіжної політики, а також урахування технологій та методик для подальшого використання як у сфері молодіжної політики, так і у сфері діяльності молодіжних організацій в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою даної публікації є аналіз моделей молодіжної політики та узагальнення європейського досвіду відносно шляхів залучення молодого покоління до участі у політичних та соціальних процесах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На теренах ЄС держава, її органи та інститути громадянського суспільства займаються вирішенням актуальних проблем молоді в політичній, соціально-економічній, культурно-освітній сферах та в підтримці молодіжної діяльності, зокрема. Крім того, ефективність молодіжних організацій на міждержавному рівні досягається за допомогою інших учасників, наприклад, профільних та суміжних структур Ради Європи та Єврокомісії, реалізації крос-секторального

підходу для вирішення поточних і пріоритетних задач молодіжної політики.

У зв'язку з узятим Україною курсом на запровадження європейських стандартів та принципів, у тому числі і щодо участі молодих громадян в управлінні публічними справами, важливим є аналіз європейського досвіду процесу політизації та активного залучення молоді до участі в політичних процесах.

Варто наголосити, що важливу роль у повноцінному функціонуванні молодіжних організацій у країнах Європейського Союзу мають документи Організації Об'єднаних Націй. У них чітко відображено міжнародну концепцію з питань політики в молодіжній галузі, в документах якої регулярно аналізується державна молодіжна політика як на міжнародному, так і національному рівнях.

Нагадаємо, що в 80-ті роки в ООН ухвалено документ під назвою «Керівні принципи для подальшого планування і здійснення відповідних засобів, які стосуються молоді». Свого часу в ООН була ухвалена «Стратегія керівних принципів», яка хоч і з певними корективами, впроваджується у свідомість політиків і керівників різних держав і потрібно відмітити, що вона приносить свої результати щодо покращення діяльності молодіжної політики [4]. Цей документ розглядає характеристику становища молоді в демографічній структурі, виділення окремих груп і їх проблем, умов для поліпшення становища молоді. Керівні принципи покликані забезпечити концептуальну основу для національних програм і визначити загальні фактори, які отримують загальне визнання і мають відношення до вирішення конкретних проблем. Однією з програмних завдань таких державних документів повинно бути розширення участі молоді і молодіжних організацій у житті суспільства.

Молодь як майбутнє європейського континенту, привертає велику увагу Ради Європи, про що свідчить низка документів, ухвалених цією організацією та спрямованих на оптимізацію молодіжної політики в регіоні. Особливої уваги у процесі реалізації молодіжної політики в країнах Європи заслуговує Європейська хартія про участь молоді в муніципальному та регіональному житті. У структурі Секретаріату РЄ діє Директорат з питань молоді та спорту. Найважливіші рішення щодо змісту молодіжної політики в Європі ухвалюються на регулярних Європейських Конференціях міністрів у справах молоді. З 70-х років ХХ ст. існує Європейський молодіжний фонд, створений для фінансування молодіжних проектів та програм, що здійснюються в масштабах регіону, під егідою РЄ було відкрито два Європейських молодіжних центри [5, с. 11].

Охарактеризуємо ключові події, які дали поштовх для розвитку молодіжної політики країн Європейського Союзу. Так, Європейською Комісією у 2001 р. була ухвалена Біла Книга молоді «Новий імпульс для європейської моделі», в якій надається інформація про розвиток нових форм європейського управління. Модернізація європейської громадської політики базується на п'яти загальних принципах відкритості, участі, відповідальності, ефективності й згуртованості [2, с. 40]. Основою ухвалення Білої книги була

допомога ЄС в створенні нового механізму співробітництва в молодіжній сфері, для задоволення прагнень та сподівань молодого покоління [3].

У березні 2005 р. був ухвалений Європейський Пакт в інтересах молоді, як частина Лісабонської стратегії зайнятості та зростання. Мета цього документу розвивати участь молоді в освіті та професійній підготовці, соціальній інтеграції молоді у суспільство. Згодом, у 2007 р. у своєму комюніке «Сприяння повноцінній участі молоді в освіті, зайнятості та суспільстві» Комісія акцентувала увагу на тісній комунікації у всіх сферах задля створення умов для розвитку молодіжної сфери [6]. Тобто, завдяки прийнятому документу було запропоновано ряд нових пропозицій, ініціатив та механізмів, що поєднують освіту, зайнятість та участь молоді в європейських політичних процесах.

Відомою програмою є «Молодь в дії», ухвалена у 2006 р. на період 2007-2013 рр. Вона є сучасним продовженням попередніх програм дій ЄС, а саме «Молодь для Європи» (1988 р.), волонтерська програма «Європейська волонтерська служба» (1996 р.). Але в 2000 р. зазначені вище програми були об'єднані в спільну програму «Молодь в дії». Отже, ціллю програми «Молодь в дії» є сприяння активному європейському співробітництву у сфері молодіжної політики та укріплення громадянської позиції молоді.

На сьогодні, в країнах ЄС дія нова стратегія ЄС стосовно перспективи розвитку молодіжної сфери на період 2010-2018 рр. «Стратегія для молоді: інвестиції та розширення можливостей», прийнята 27 листопада 2009 р. за підсумками проведення конструктивного діалогу, в якому взяли участь приблизно 40 тисяч молодих громадян. Зазначена стратегія визначає дві основні цілі європейської співпраці в області молодіжної політики до 2018 р.: а) створювати все більше рівних можливостей для молоді у сфері освіти і працевлаштування; б) заохочення активної громадянської позиції та соціальної інтеграції [7]. Зауважимо, що на найближчу перспективу встановлені наступні пріоритети щодо соціальної інтеграції, роботи з молоддю, підвищення зацікавленості та активної громадянської позиції та зайнятості молоді.

У країнах Європи, що активно співпрацюють з молодіжним сектором та мають молодіжну політику, можна виділити такі спільні елементи цієї політики:

- соціальний взаємозв'язок (ланцюг) між урядом, молодими людьми і суспільством через консультації та вплив;
- поради та інформація про права молодих людей та можливості для них;
- свобода культурного, творчого та політичного вираження;
- культура продовження освіти і професійної освіти;
- підтримка молодим сім'ям;
- відповідна спеціальна підтримка для молодих людей «груп ризику», таких, як люди з особливими потребами чи молоді в'язні;
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;
- правильна організація професійної підготовки тих, хто працює з молодими людьми;

– дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;

– сприяння міжнародним зв'язкам між молодими людьми [8, р. 106-110]. Можна сказати, що поняття молодіжної політики у країнах Європи дещо відрізняється від української. Це стосується вже європейськими національними традиціями роботи з молоддю, що має або динамічний, або статичний характер. Наприклад, у країнах Північної Європи переважає статична модель, у той час як у Великобританії, Данії, країнах Середземномор'я – динамічна модель, яка надає великого значення постійним змінам у роботі з молоддю, забезпеченню взаємодії між учасниками процесу розроблення й впровадження молодіжної політики.

У країнах Європейського Союзу можна виділити наступні моделі молодіжної політики, які базуються на певних критеріях, а саме: як: рівень демократії, національно-культурні традиції та нормативно-правове забезпечення і т. д.

– універсалістська модель (країни Західної Європи та Скандинавії) – це найбільш демократична модель, яка характеризується паритетним рівнем контролю державою молодіжних організацій при одночасному наданні їм широкої свободи дій. Така модель виникла як результат реорієнтації політики щодо молоді в останні 10-15 років, який і досі супроводжується активними заходами та діяльністю молодіжного руху. Специфічним для цієї моделі є відсутність міністерства у справах молоді в органах влади.

– громадівська модель (Великобританія) – характеризується мінімальним втручанням держави в діяльність молодіжних організацій, ґрунтується на глибоких традиціях. Молодіжних організацій, які беруть активну участь у державотворчих процесах – невелика частина. Серед них переважають спортивні, культурні та благодійні. Імплементация молодіжної політики делегується від держави до інститутів громадянського суспільства.

– протекціоністська модель (країни Центральної Європи) – держава намагається контролювати та встановлювати пріоритетні цілі в діяльності молодіжних організацій. У таких державах молоді є соціальною групою, яка потребує захисту, підтримки та стимулювання. Головна мета молодіжних об'єднань – закладання основ громадянського суспільства.

– централізована модель (країни Середземномор'я) – за цією моделлю залучення третього сектора

та молодіжних органів місцевого самоврядування є дещо слабким, тому молодіжна політика є централізованою, зосередженою на державному рівні [1, с. 124]. Як бачимо, європейський досвід переконав, що уряди різних країн шукають свої підходи до молодіжної політики. В розвинутих демократичних країнах молодіжна політика в основному має трирівневу структуру, що дає змогу проводити її на державному, регіональному і місцевому рівнях. Зокрема, в країнах Західної Європи на цих засадах активно розробляються і впроваджуються комплексні закони про молоді. У багатьох країнах Центральної і Північної Європи молодіжна політика базується на визнанні відповідальності держави за успішне включення в суспільно-політичне життя всіх верств молоді [1, с. 127].

У цілому в багатьох країнах нагромаджено чималий досвід формування і реалізації молодіжної політики. Відповідно до того, як ця політика планується і реалізується, вирізняють неоконсервативну й соціал-демократичну моделі молодіжної політики. Суть першої полягає в тому, що держава надає соціальну допомогу тим категоріям і групам молоді, які її конче потребують. Друга модель – соціал-демократична – застосовується в більшості європейських країн і відзначається тим, що держава практично бере на себе відповідальність за вирішення більшості складних проблем молоді. І неоконсервативна, і соціал-демократична моделі, як свідчить ситуація в розвинутих країнах, успішно розв'язують молодіжні проблеми.

Отже, можна сказати, що моделі молодіжної політики країн Європейського Союзу базуються на їх досвіді формування і реалізації молодіжної політики. У свою чергу, що стосується України, варто відзначити, що в Україні як відносно молодій державі процес формування моделі державної молодіжної політики знаходиться на початкових етапах. Але, аналіз та вивчення позитивних прикладів успішної реалізації молодіжної політики країн ЄС, надасть можливість Україні розвивати свою власну модель молодіжної політики, що безумовно, сприятиме уникненню стратегічних помилок, які можуть негативно вплинути на розвиток суспільства. Тобто, відбудова української молодіжної політики має відбуватися з урахуванням досвіду функціонування найбільш ефективних моделей молодіжної політики країн Європейського Союзу, що дасть можливість виробити дієвий механізм та стратегію розвитку молодіжної громади та суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Керваль М. Зарубіжний досвід формування нормативно – правової бази щодо молодіжної політики [Електронний ресурс] / М. Керваль. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/15.pdf>. – С. 123–129.
2. Молодіжна політика Європейського Союзу. – Донецьк : Донецький молодіжний дебатний центр, 2006. – 106 с.
3. Овчар О. М. Сучасні тенденції молодіжної політики Європейського Союзу: досвід для України [Електронний ресурс] / О. М. Овчар, М. О. Галаган. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/tppd/20107/zmist/R_2/11Ovchar.pdf.
4. Перепелиця М. П. Аналіз законодавства та нормативної бази стосовно роботи з молоддю / М. П. Перепелиця // Український інститут соціальних досліджень. – 1999.
5. Сторожук Р. П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики [Електронний ресурс] / Р. П. Сторожук // Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України. – 2006. – № 1. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2006-1/index.html.
6. European Commission, Promoting young peoples full participation in education, employment and society Brussels, 5.9.2007 COM (2007) 498 final // http://eur-lex.europa.eu/.../site/en/com2007_0498en01.pdf.
7. Council resolution of 27 November 2009 on renewed framework for European cooperation in the youth field (2010-2018) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc1648_en.pdf.
8. Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe 9(Final report). – UN, 2001. – 147 p.

ANNOTATION

The reality of recent decades proves that in a constantly changing world only those societies will enjoy political, economic and social benefits that were able to accumulate and make effective use of intellectual resources as well as innovation potential of the younger generation.

Analysis of the available scientific material on the issue suggests that research of youth policy models and engagement of young people to participate in political processes in Ukraine and in the countries of the European Union is an important and multifaceted problem that attracts many foreign and local government officials as well as researchers.

The documents of the United Nations play an important role in the proper functioning of youth organizations in the European Union. There the concept of international policy in the youth field is clearly demonstrated with the regular recurrent appearance of the analysis of state youth policy at the international and national levels.

The key events that gave rise to the development of youth policy in the European Union began in 2001 when the European Commission adopted the White Paper «A new impetus for European Youth». In March 2005 European Pact was adopted. It addresses the concerns of young people and is part of the Lisbon strategy for growth and employment. The purpose of this document is to develop youth participation in education and training, social inclusion of young people in society. Later in 2007 in its Communication «Promoting full participation of young people in education, employment and society», the Commission focused on close communication in all areas in order to create conditions for the development of the youth sector. «Youth in Action» program is a well-known program adopted in 2006 for the period 2007-2013, the purpose of which is to promote active European cooperation in the field of youth policy and strengthen youth engagement.

Currently, the EU's new strategy on the prospects of development of youth field for the period 2010-2018 «Strategy for Youth: Investing and Empowering» was adopted on November 27, 2009. It is based on the results of a constructive dialogue in which approximately 40,000 young people have participated. The Strategy identifies two main objectives of European cooperation in youth policy until 2018: a) create more equal opportunities for youth in education and employment and b) encourage active citizenship and social integration.

Several models of youth policy can be singled out in the EU. They are based on certain criteria, such as: democracy, national cultural traditions and regulatory support, etc.

– Universalistic model (Western Europe and Scandinavia) – is the most democratic model, which is characterized by parity level of state control of youth organizations, while providing them a wide discretion. This model emerged as a result of reorientation of youth policy in the last 10-15 years. It is still accompanied by events and activities of the youth movement. What is specific to this model is that there is no Ministry of Youth Affairs in the government.

– Community model (UK) – characterized by minimal state intervention in the activities of youth organizations, based on old traditions. Only a small number of youth organizations take active part in the state building process, among them are sports, cultural and charitable organizations. Implementation of youth policy is delegated from the state to civil society.

– Protectionist model (Central Europe) – the state is trying to control and set the priority objectives for youth organizations. In such states youth is a social group that needs protection, support and promotion. The main purpose of youth organizations is to lay the foundations of civil society.

– Centralized model (the Mediterranean) – the involvement of the third sector and youth agencies of the local government is weak in this model, that is why youth policy is centralized, concentrated at the national level. As one can see the European experience has shown that governments are seeking their own approach to youth policy.

In general, many countries have accumulated considerable experience connected with the formation and implementation of youth policy. According to how this policy is planned and implemented one can distinguish neo-conservative and social democratic model of youth policy. The essence of the first is that the government provides social assistance to those categories and groups of young people who desperately need it. The second model – the social democratic – is used in most European countries. Under this model the state takes responsibility for solving the most complicated youth problems. Both the neo-conservative and social democratic models successfully solve youth problems as is proved by the situation in developed countries.

So, one can say that the models of youth policy in the European Union countries are based on their experience of developing and realizing youth policy. As for Ukraine, a relatively young state, it should be noted that the models of state youth policy are still in the initial stages of development. However, the analysis and research of positive examples of youth policy successful implementation by the EU countries will enable Ukraine to develop its own model of youth policies that will certainly help to prevent strategic mistakes that can negatively affect the development of society.

Рецензенти: Багмет М. О., д.і.н., професор;
Сорока С. В., д.держ.упр., доцент.

© Гуцалова М. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 27.10.2013 р.

ГУЦАЛОВА Марина Володимирівна – магістр політології, здобувач кафедри політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: особливості функціонування молодіжної політики в європейських країнах.